

EKONOMİ BÖLÜMÜ MAKROEKONOMİK KONJONKTÜR NOTLARI

17/08/2020

NO: 2020/1

2020 YILI ORTASINDA NASIL BİR HAZINE DENGESİ İLE KARŞI KARŞIYAYIZ?

Prof. Dr. Aylin Ege
OSTİM Teknik Üniversitesi
Ekonomi Bölümü

Özet

Maliye ve Hazine Bakanlığı'nın verileri 2020 yılının ilk 7 ayı itibarıyla COVID salgınının da etkisiyle kamu mali dengelerinin ciddi bir bozulma içinde olduğunu göstermektedir. Merkezi Yönetim gelirlerinde, ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın etkisiyle gerileme olurken, harcamalar hızlı bir yükseliş eğilimine girmiştir. Uluslararası sermaye hareketlerinde, Türkiye özelinde görülen olumsuz gelişmeler ülkenin dış borçlarında düşüş iç borçlarında ise artışı beraberinde getirmiştir.

Hazine nakit dengesi kötüleşiyor. Hazine nakit dengesi, 2020'nin ilk 7 ayında 140,1 milyar TL açık vermiştir; geçen yılın aynı döneminde bu açık 73,8 milyar TL idi (bu yıl %89.8 daha fazla). Bunun bir nedeni özellikle COVID salgını sebebiyle yavaşlayan ekonomik faaliyetlerin gelirleri zayıflatması; diğeri de yine COVID sebebiyle harcamaların hızlı bir artış göstermiş olmasıdır. Nitekim, söz konusu dönemde gelirler, ancak % 8.5 artarken (%11.76 olan 12 aylık enflasyon göz önüne alındığında, gelirler reel olarak düşüş göstermiştir) , harcamalar %18.8 oranında artmıştır.

Giderlerin dağılımına bakıldığında, faiz giderlerindeki artışın % 24.8 ile ortalama artışın çok üzerinde olduğu görülmektedir. Bunda borçlanma dinamikleri ve faiz seviyeleri önemli rol oynamıştır. Gelirler cephsinde ise, üzerinde durulması gereken husus vergi gelir artışındaki yetersizliktir, 2020'nin ilk 6 ayındaki nominal artış bir önceki yılın aynı dönemine göre %9.2'dir. Toplam genel bütçe gelirlerindeki artışın % 13.2 olduğu dikkate alındığında gelirlerin önemli bir bölümünün bir sefere mahsus olduğu görülmektedir. Bu da yapısal bir bozulmaya işaret etmektedir. Ayrıca, 2020'nin ilk 6 ayında, dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı 2019'un ilk 6 ayına kıyasla %61.4'den %62.7'ye çıkmıştır. Bu, toplumsal vergi adaletsizliğinin daha da artmakta olduğunu göstermektedir.

Faiz dışı harcamalarla gelirler arasındaki farkın hızla açılması sonucu, faiz dışı dengede çok büyük bir bozulma gözlemlenmektedir. 2019 yılının ilk 7 ayında 19,6 milyar TL olan faiz dışı dengedeki açık % 267 artarak 2020 yılının aynı döneminde 71,9 milyar TL'ye sıçramıştır.

2020 yılında Hazine net dış borç ödeyicisi olmuş; dış borçlanma azalmıştır.

Hazine nakit açığının finansmanı için bu yılın ilk 7 ayında yapılan toplam net borçlanma, geçen yılın aynı dönemine göre % 118 artarak 211,5 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu büyüklük, 2020 yılının bütünü için öngörülmüş olan GSYH'nın % 4.3'üne tekabül etmektedir. Burada dikkati çeken önemli bir husus, artık net borçlanmanın sadece iç borçlanmadan ibaret olduğudur. Geçen yılın ilk 7 ayındaki net dış borçlanma 26,7 milyar TL iken, bu yılın aynı döneminde bu büyüklük negatife dönmüş ve -9,3 milyar TL olmuştur. Bir başka deyişle, Hazine artık sadece bütçe nakit açıkları için değil, dış finansman açığı için de iç borç almaktadır; yani piyasadaki döviz talebine Hazine de net alıcı olarak dahil olmuştur.

Özet

Birkaç ana nokta itibariyle toparlamak gerekirse;

- 2020 yılı ilk 7 ayında bütçe dengelerinde ciddi bir bozulma görülmektedir.
- Vergi gelirleri dışındaki bir seferlik gelirlere daha çok başvurulması bütçe dengelerinde yapısal bozulmaya işaret etmektedir.
- Kamu harcamalarındaki yüksek artış piyasalardaki talep baskısını artırmaktadır.
- Faiz dışı dengedeki yüksek açık, gelecek dönemlerin bütçe finansmanını önemli ölçüde sıkıntıya sokacaktır.
- Hazine net dış borç ödeyicisi haline gelmiştir; bu durum piyasadaki döviz talebini artırıcı etki yapmanın yanı sıra, giderek finansman açıklarının arttığı da dikkate alındığında, iç borçlanmada rekor artışlara neden olmaktadır. Bu ise, özel kesimin finansman imkanlarını kısıtladığı gibi, ayrıca faizler üzerinde de ciddi baskılar oluşturmaktadır.
- Bunların reel sektörü ciddi şekilde olumsuz etkilemesi kaçınılmazdır.

Bu bulguların ışığında, önümüzdeki dönemde, özellikle COVID sonrasında, maliye dengelerinde toparlayıcı politikaların gerekli olacağı düşünülebilir.